Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 15. 6. 2011, sp. zn. 4 Tdo 659/2011, ECLI:CZ:NS:2011:4.TDO.659.2011.1

Číslo: 32/2012

Právní věta:

Hlavní líčení lze konat v nepřítomnosti obžalovaného i ve zjednodušeném řízení před samosoudcem po podání návrhu na potrestání po zkráceném přípravném řízení (§ 314b a násl. tr. ř.), ale je zde nutné respektovat určité zvláštnosti, které se týkají takového způsobu řízení. Jedna z nich spočívá v tom, že v případě zkráceného přípravného řízení nemůže dojít ve smyslu § 166 odst. 1 tr. ř. ke skončení vyšetřování, a proto obviněnému ani nelze umožnit, aby poté prostudoval spis a učinil návrhy na doplnění vyšetřování. Tato podmínka stanovená pro konání hlavního líčení v nepřítomnosti obžalovaného podle § 202 odst. 2 písm. b) tr. ř. se v případě zjednodušeného řízení před samosoudcem neuplatní.

Konání hlavního líčení v nepřítomnosti obžalovaného za uvedených předpokladů neodporuje ani ustanovení čl. 38 odst. 2 věty první Listiny základních lidských práv a svobod, jestliže soudní řízení jako celek není dotčeno v takové míře a takovým způsobem, aby pozbylo podstatných rysů spravedlivého procesu.

Soud: Nejvyšší soud

Datum rozhodnutí: 15.06.2011

Spisová značka: 4 Tdo 659/2011

Číslo rozhodnutí: 32

Číslo sešitu: 5

Typ rozhodnutí: Usnesení

Hesla: Hlavní líčení, Právo na spravedlivé soudní řízení, Řízení před samosoudcem, Zjednodušené řízení

Předpisy: čl. 38 odst. 2 předpisu č. 2/1993Sb.
§ 202 odst. 2 písm. b) tr. ř.
§ 314b a násl. tr. ř.

Druh: Rozhodnutí ve věcech trestních

Sbírkový text rozhodnutí:

Nejvyšší soud odmítl dovolání obviněného V. V. proti usnesení Krajského soudu v Brně ze dne 21. 10. 2010, sp. zn. 7 To 518/2010, v trestní věci vedené u Okresního soudu v Prostějově pod sp. zn. 2 T 79/2010.

Z o d ů v o d n ě n í :

Rozsudkem Okresního soudu v Prostějově ze dne 26. 8. 2010, sp. zn. 2 T 79/2010, byl obviněný V. V. uznán vinným ze spáchání trestného činu podvodu podle § 250 odst. 1, 2 zák. č. 140/1961 Sb., ve znění účinném do 31. 12. 2009 (dále jen tr. zák.), kterého se podle skutkové věty výroku daného rozsudku dopustil tím, že dne 8. 9. 2008 v P. pod záminkou půjčky vylákal od J. P. finanční částku 120 000 Kč, když se zavázal půjčené peníze vrátit nejpozději do 22. 9. 2008, ačkoliv věděl, že vzhledem ke své špatné finanční situaci a zadluženosti nebude schopen závazku dostát a peníze ve lhůtě splatnosti ani později vrátit, způsobil tak J. P. škodu ve výši nejméně 120 000 Kč.

Za uvedené jednání byl obviněný V. V. odsouzen podle § 250 odst. 2 tr. zák. k nepodmíněnému trestu odnětí svobody v trvání 20 měsíců, pro jehož výkon byl podle § 39a odst. 2 písm. b) tr. zák. zařazen do věznice s dozorem. Podle § 228 odst. 1 tr. ř. byla obviněnému současně uložena povinnost uhradit poškozenému J. P. částku 120 000 Kč se smluvní pokutou ve výši 100 Kč denně od 23. 9. 2008 do úplného zaplacení dlužné částky a podle § 229 odst. 2 tr. ř. byl poškozený J. P. se zbytkem svého nároku na náhradu škody odkázán na řízení ve věcech občanskoprávních.

Proti rozsudku Okresního soudu v Prostějově ze dne 26. 8. 2010, sp. zn. 2 T 79/2010, podal obviněný odvolání, o němž rozhodl Krajský soud v Brně usnesením ze dne 21. 10. 2010, sp. zn. 7 To 518/2010, tak, že podle § 256 tr. ř. odvolání obviněného zamítl.

Proti usnesení Krajského soudu v Brně ze dne 21. 10. 2010, sp. zn. 7 To 518/2010, podal následně obviněný V. V. prostřednictvím svého obhájce dovolání opírající se o důvody dovolání podle § 265b odst. 1 písm. d), g) a l) tr. ř. Dovolatel v dovolání namítl, že postupem soudu prvního a druhého stupně byla porušena ustanovení o jeho přítomnosti (jako obviněného) u hlavního líčení, čímž byl krácen na svých právech, neboť soud prvního stupně projednal věc podle § 202 odst. 2 tr. ř. v jeho nepřítomnosti. Přípravné řízení ve věci bylo vedeno jako zkrácené podle § 179a a násl. tr. ř., v jehož rámci nebyl upozorněn na možnost prostudovat spis a učinit návrhy na jeho doplnění. K samotné posuzované půjčce obviněný uvedl, že neměl v úmyslu poškozeného podvést a peníze mu nevrátit a poukázal na rozpory ve výpovědích poškozeného, z čehož dovozuje absenci potřebné subjektivní stránky příslušného trestného činu. Dále obviněný podotkl, že byl předvolán k hlavnímu líčení konanému dne 26. 8. 2010, avšak z účasti na tomto hlavním líčení se dne 26. 8. 2010 řádně telefonicky omluvil a následně zaslal i písemnou omluvu. Hlavní líčení však bylo přesto konáno, i když nebyly splněny podmínky ve smyslu § 202 odst. 2 písm. b) a odst. 3 tr. ř.

Závěrem dovolání obviněný navrhl, aby Nejvyšší soud podle § 265k odst. 1 tr. ř. napadené usnesení i rozsudek soudu prvního stupně zrušil a vrátil věc Okresnímu soudu v Prostějově k novému projednání a rozhodnutí. Současně obviněný navrhl, aby předseda senátu Nejvyššího soudu podle § 265o odst. 1 tr. ř. odložil výkon trestu odnětí svobody v trvání 20 měsíců z rozsudku Okresního soudu v Prostějově ze dne 26. 8. 2010, sp. zn. 2 T 79/2010.

Státní zástupce Nejvyššího státního zastupitelství využil svého práva a k dovolání obviněného se vyjádřil. Ve svém vyjádření stručně shrnul dosavadní průběh trestního řízení a dále uvedl, že dle jeho názoru omluvu obviněného z hlavního líčení nařízeného na dne 26. 8. 2010 (z důvodu, že na konání tohoto hlavního líčení zapomněl) zjevně nelze považovat za řádnou, navíc ustanovení § 202 odst. 2 tr. ř. jako podmínku své aplikace existenci či neexistenci omluvy obviněného ani nestanoví. Podle zásady definované v ustanovení § 314b odst. 1 tr. ř. se trestní stíhání ve věcech, v nichž se konalo zkrácené přípravné řízení, zahajuje doručením návrhu státního zástupce na potrestání soudu. Nedochází zde tedy k vydání usnesení o zahájení trestního stíhání a k vedení vyšetřování, které tak ani nemůže skončit. Podle státního zástupce Nejvyššího státního zastupitelství se tak právní důsledky této fáze trestního řízení v plném rozsahu nemohou uplatnit. Jedním z takových důsledků je, že obviněnému není (a ani nemůže být) postupem podle § 166 odst. 1 tr. ř. umožněno prostudovat spisy

a učinit návrhy na doplnění vyšetřování (které nebylo konáno). Ve vztahu k § 202 odst. 2 tr. ř. lze potom dovodit, že podmínka realizace hlavního líčení v podobě umožnění obviněnému prostudování spisů, resp. sdělení návrhů na doplnění vyšetřování, se v takovém případě neuplatní. Okresní soud v Prostějově tedy svým postupem nepochybil. Obviněný v podaném dovolání zpochybnil i naplnění podmínek ve smyslu § 202 odst. 3 tr. ř., avšak toto ustanovení neobsahuje žádné pokyny k tomu, kdy je možné konat hlavní líčení bez přítomnosti obviněného. K naplnění dovolacího důvodu podle § 265b odst. 1 písm. d) tr. ř. tudíž nedošlo.

K námitce obviněného, že nebyla prokázána potřebná subjektivní stránka trestného činu podvodu podle § 250 odst. 1, 2 tr. zák., státní zástupce Nejvyššího státního zastupitelství sdělil, že ze skutkových zjištění učiněných soudy prvního a druhého stupně je zřejmé, že obviněný jednal nejméně v úmyslu nepřímém podle § 4 písm. b) tr. zák., proto ani tuto námitku obviněného nelze považovat za právně relevantní.

Na základě shora popsaných skutečností státní zástupce Nejvyššího státního zastupitelství navrhl, aby Nejvyšší soud podané dovolání podle § 265i odst. 1 písm. e) tr. ř. odmítl jako zjevně neopodstatněné a aby tak učinil za podmínek § 265r odst. 1 písm. a) tr. ř. v neveřejném zasedání.

Nejvyšší soud jako soud dovolací (§ 265c tr. ř.) shledal, že dovolání obviněného je přípustné (§ 265a odst. 1, odst. 2 písm. h/ tr. ř.), bylo podáno osobou oprávněnou prostřednictvím obhájce, tedy podle § 265d odst. 1 písm. b) tr. ř. a v souladu s § 265d odst. 2 tr. ř., přičemž lhůta k podání dovolání byla ve smyslu § 265e tr. ř. zachována.

Protože dovolání lze podat jen z důvodů uvedených v § 265b tr. ř., bylo dále nutno posoudit, zda námitky vznesené obviněným naplňují jím uplatněné zákonem stanovené dovolací důvody, jejichž existence je současně nezbytnou podmínkou provedení přezkumu napadeného rozhodnutí dovolacím soudem podle § 265i odst. 3 tr. ř.

Ve smyslu ustanovení § 265b odst. 1 tr. ř. je dovolání mimořádným opravným prostředkem určeným k nápravě výslovně uvedených procesních a hmotně právních vad, ale nikoli k revizi skutkových zjištění učiněných soudy prvního a druhého stupně ani k přezkoumávání jimi provedeného dokazování. Těžiště dokazování je totiž v řízení před soudem prvního stupně a jeho skutkové závěry může doplňovat, popřípadě korigovat jen soud druhého stupně v řízení o řádném opravném prostředku (§ 259 odst. 3, § 263 odst. 6, 7 tr. ř.). Tím je naplněno základní právo obviněného dosáhnout přezkoumání věci ve dvoustupňovém řízení ve smyslu čl. 13 Úmluvy o ochraně lidských práv a základních svobod (dále jen „Úmluva“) a čl. 2 odst. 1 Protokolu č. 7 k Úmluvě. Dovolací soud není obecnou třetí instancí zaměřenou na přezkoumání všech rozhodnutí soudů druhého stupně a samotnou správnost a úplnost skutkových zjištění nemůže posuzovat už jen z toho důvodu, že není oprávněn bez dalšího přehodnocovat provedené důkazy, aniž by je mohl podle zásad ústnosti a bezprostřednosti v řízení o dovolání sám provádět (srov. omezený rozsah dokazování v dovolacím řízení podle § 265r odst. 7 tr. ř.). Pokud by zákonodárce zamýšlel povolat Nejvyšší soud jako třetí stupeň plného přezkumu, nepředepisoval by katalog dovolacích důvodů. Už samo chápání dovolání jako mimořádného opravného prostředku ospravedlňuje restriktivní pojetí dovolacích důvodů Nejvyšším soudem (viz usnesení Ústavního soudu ze dne 27. 5. 2004, sp. zn. IV. ÚS 73/03). Nejvyšší soud je vázán uplatněnými dovolacími důvody a jejich odůvodněním (§ 265f odst. 1 tr. ř.) a není povolán k revizi napadeného rozsudku z vlastní iniciativy. Právně fundovanou argumentaci má přitom zajistit povinné zastoupení odsouzeného obhájcem – advokátem (§ 265d odst. 2 tr. ř.).

Nejvyšší soud připomíná, že většina námitek uváděných obviněným v dovolání byla již uplatňována v předchozích stadiích trestního řízení i v odvolání a odvolací soud se s nimi přesvědčivě vypořádal v odůvodnění svého rozhodnutí. Judikatura vychází z toho, že jestliže obviněný v dovolání opakuje v podstatě jen námitky uplatněné již v řízení před soudem prvního stupně a v odvolacím řízení, se

kterými se soudy obou stupňů dostatečně a správně vypořádaly, jde zpravidla o dovolání zjevně neopodstatněné ve smyslu § 265i odst. 1 písm. e) tr. ř. (viz rozhodnutí publikované v Souboru rozhodnutí Nejvyššího soudu, C. H. BECK, svazek 17/2002, č. 408). K tomuto závěru dospěl Nejvyšší soud i v případě obviněného V. V.

Obviněný podal dovolání z důvodů podle ust. § 265b odst. 1 písm. d), g) a l) tr. ř.

Podle ustanovení § 265b odst. 1 písm. d) tr. ř. lze dovolání podat, byla-li porušena ustanovení o přítomnosti obviněného v hlavním líčení nebo ve veřejném zasedání.

Z hlediska obsahu dovolání je s poukazem na uvedený dovolací důvod významná otázka, zda bylo možno dne 26. 8. 2010 konat hlavní líčení v předmětné věci v nepřítomnosti obviněného.

Nejvyšší soud z předloženého spisového materiálu zjistil, že přípravné řízení v dané věci bylo vedeno jako zkrácené přípravné řízení podle § 179a a násl. tr. ř. a dne 8. 3. 2010 bylo obviněnému V. V. sděleno podezření ve formě „Záznamu o sdělení podezření“. Následně byl obviněný vyslechnut v procesním postavení podezřelého.

Hlavní líčení ve věci bylo nařízeno nejprve na 13. 5. 2010, poté bylo na žádost obviněného přeloženo na 3. 6. 2010 a poté opět z důvodů na straně obviněného přeloženo na 26. 8. 2010 v 10.30 hod. Dne 26. 8. 2010 v 10.20 hod. obviněný telefonicky sdělil rozhodujícímu soudu, že na hlavní líčení zapomněl a že žádá o jeho odročení.

Okresní soud v Prostějově však omluvu obviněného nepřijal a hlavní líčení dne 26. 8. 2010 konal.

Podmínky, za nichž lze konat hlavní líčení v nepřítomnosti obviněného (obžalovaného), upravuje § 202 odst. 2 tr. ř. Podle tohoto zákonného ustanovení se může v nepřítomnosti obžalovaného hlavní líčení provést, jen když soud má za to, že lze věc spolehlivě rozhodnout a účelu trestního řízení dosáhnout i bez přítomnosti obžalovaného, a přitom obžaloba byla obžalovanému řádně doručena a obžalovaný byl k hlavnímu líčení včas a řádně předvolán a o skutku, který je předmětem obžaloby, byl obžalovaný už některým orgánem činným v trestním řízení vyslechnut a bylo dodrženo ustanovení o zahájení trestního stíhání (§ 160 tr. ř.) a obviněný byl upozorněn na možnost prostudovat spis a učinit návrhy na doplnění vyšetřování (§ 166 odst. 1 tr. ř.). Podle § 202 odst. 3 tr. ř. nedostaví-li se obžalovaný bez řádné omluvy k hlavnímu líčení a soud rozhodne o tom, že se hlavní líčení bude konat v nepřítomnosti obžalovaného, lze v hlavním líčení protokoly o výslechu svědků, znalců a spoluobviněných přečíst za podmínek uvedených v § 211 tr. ř.

Je třeba zdůraznit, že hlavní líčení lze konat v nepřítomnosti obviněného i ve zjednodušeném řízení po podání návrhu na potrestání po zkráceném přípravném řízení, ale je zde nutné uplatnit určité zvláštnosti, které se takového způsobu řízení týkají. (srov. Trestní řád, Komentář – II. díl, Prof. JUDr. Pavel Šámal, Ph.D. a kol., nakladatelství C. H. Beck, 6. doplněné a přepracované vydání, 2008). Jednou z nich je přitom zásada definovaná v ustanovení § 314b odst. 1 tr. ř., podle níž se trestní stíhání ve věcech, v nichž se konalo zkrácené přípravné řízení, zahajuje doručením návrhu státního zástupce na potrestání soudu. U zkráceného přípravného řízení tedy nedochází k vydání usnesení o zahájení trestního stíhání (§ 160 tr. ř.) a následně k vedení vyšetřování, z čehož je nutno dovodit, že u takového typu řízení nemůže dojít ani ke skončení vyšetřování ve smyslu § 166 tr. ř. Je zřejmé, že za této situace obviněnému postupem podle § 166 odst. 1 tr. ř. nemůže být umožněno prostudovat spis a učinit návrhy na doplnění vyšetřování, když žádné vyšetřování konáno nebylo.

Podle názoru Nejvyššího soudu je tak třeba vycházet ze skutečnosti, že podmínka realizace hlavního líčení v nepřítomnosti obviněného v podobě umožnění obviněnému prostudovat spis, resp. sdělit návrhy na doplnění vyšetřování (ve smyslu § 202 odst. 2 tr. ř.), se v případě zkráceného přípravného

řízení neuplatní. Jak správně uvedl již státní zástupce Nejvyššího státního zastupitelství ve svém vyjádření k dovolání, opačný výklad by nutně vedl k tomu, že ve věcech, v nichž bylo konáno zkrácené přípravné řízení, vůbec nelze hlavní líčení bez přítomnosti obviněného provést, což by bylo v rozporu jak s teoretickým výkladem souvisejících ustanovení (pokud je možné konat hlavní líčení bez obviněného ve složitějších věcech, ve kterých nebylo možné postupovat formou zjednodušeného přípravného řízení, tím spíše je možné takové hlavní líčení konat ve věcech jednodušších, v nichž takový postup užitý byl), tak i se soudní praxí. Navíc práva vyjmenovaná v ustanovení § 202 odst. 2 tr. ř. měl obviněný možnost uplatnit v řízení před soudem.

K nesprávnému postupu soudů prvního a druhého stupně rozhodujících ve věci nedošlo podle mínění Nejvyššího soudu ani při posuzování omluvy obviněného z účasti u hlavního líčení konaného dne 26. 8. 2010, kdy obviněný 10 minut před začátkem hlavního líčení soudu telefonicky sdělil, že na hlavní líčení zapomněl a požádal o odročení. Je nepochybné, že zmíněnou omluvu nelze považovat za řádnou ani důvodnou, navíc ustanovení § 202 odst. 2 tr. ř. jako podmínku své aplikace existenci či neexistenci omluvy obviněného ani nestanoví. Správně bylo tedy postupováno i podle ustanovení § 202 odst. 3 tr. ř., když soud rozhodl o konání hlavního líčení v nepřítomnosti obviněného.

Rozhodnutí nalézacího soudu o konání hlavního líčení v nepřítomnosti obviněného je tedy nutno považovat za správné. Obviněný se k hlavnímu líčení konanému dne 26.8.2010 v 10.30 hodin nedostavil, svou nepřítomnost řádně neomluvil a byly splněny všechny podmínky stanovené v ustanovení § 202 odst. 2 tr. ř. pro konání hlavního líčení v nepřítomnosti obviněného.

Nejvyšší soud se zabýval nepřítomností obviněného u hlavního líčení konaného dne 26. 8. 2010 i z toho hlediska, zda nedošlo k porušení jeho ústavně garantovaného práva na projednání věci v jeho přítomnosti ve smyslu čl. 38 odst. 2, věty první, Listiny základních práv a svobod a dále jeho práv zajištěných čl. 6 odst. 1, 3 evropské Úmluvy o ochraně lidských práv a základních svobod. Právo obviněného osobně se zúčastnit řízení před soudem je totiž i v judikatuře Evropského soudu pro lidská práva považováno za základní prvek práva na spravedlivý proces ve smyslu čl. 6 odst. 1 evropské Úmluvy o ochraně lidských práv a základních svobod.

Podle čl. 38 odst. 2 Listiny základních práv a svobod má každý právo, aby jeho věc byla projednána veřejně, bez zbytečných průtahů a v jeho přítomnosti a aby se mohl vyjádřit ke všem prováděným důkazům. Tuto dikci nutno v daných souvislostech vykládat tak, že každý, o jehož právech a povinnostech má být v soudním řízení rozhodnuto, má mít v rámci práva na soudní a jinou ochranu možnost osobně se účastnit jednání, v němž se rozhodne. Musí mu být reálně umožněno, aby se jednání mohl účastnit, vyjádřit se před soudem k tomu, co je mu kladeno za vinu, a k důkazům, na nichž je obžaloba založena (srov. nálezy Ústavního soudu České republiky sp. zn. III. ÚS 238/2000, II. ÚS 145/02, aj.).

S výkladem čl. 38 odst. 2 Listiny základních práv a svobod není v rozporu, že v konkrétních ustanoveních trestního řádu, který zmíněné ústavní právo obviněného blíže rozvádí, jsou odlišně stanoveny podmínky, za nichž lze konat v nepřítomnosti obviněného hlavní líčení (popř. veřejné zasedání). Je důležité, aby konáním hlavního líčení v nepřítomnosti obviněného nebylo dotčeno soudní řízení jako celek v takové míře a takovým způsobem, aby pozbylo podstatných rysů a standardů spravedlivého procesu (srov. rozhodnutí Nejvyššího soudu České republiky ze dne 9. 3. 2011, sp. zn. 8 Tdo 249/2011).

Tento předpoklad byl v posuzované věci naplněn. Postup nalézacího soudu, který neakceptoval požadavek obviněného na v pořadí již třetí odročení hlavního líčení, navíc z důvodu, že na jeho konání zapomněl, a rozhodl se provést hlavní líčení bez přítomnosti obviněného, nelze považovat za takový zásah do zmíněného práva obviněného, který by nebylo možno akceptovat. Příslušný soud měl k takovému rozhodnutí zákonný podklad a soudní řízení jako celek nepozbylo podstatných rysů

spravedlivého procesu.

Nejvyšší soud považuje za vhodné doplnit, že osobní účast obviněného při hlavním líčení je především jeho právem. Jestliže jej nevyužije, k účasti ho nelze nutit a za splnění zákonem stanovených podmínek může tedy soud rozhodnout o konání hlavního líčení v nepřítomnosti obviněného, a to i za situace, kdy bylo ve věci konáno zkrácené přípravné řízení (srov. rozhodnutí Nejvyššího soudu České republiky ze dne 20. 6. 2007, sp. zn. 5 Tdo 307/2007).

Je tedy možno uzavřít, že k naplnění dovolacího důvodu podle § 265b odst. 1 písm. d) tr. ř. nedošlo a v této části shledal Nejvyšší soud dovolání obviněného zjevně neopodstatněným.

Poté, co se Nejvyšší soud vypořádal i s dalšími dovolacími důvody uplatněnými v dovolání obviněného /tj. důvody dovolání podle § 265b odst. 1 písm. g), l) tr. ř./, tak shledal, že napadené rozhodnutí, ani řízení, které mu předcházelo, netrpí vytýkanými vadami, a proto dovolání obviněného V. V. podle § 265i odst. 1 písm. e) tr. ř. jako zjevně neopodstatněné odmítl. O dovolání rozhodl za podmínek ustanovení § 265r odst. 1 písm. a) tr. ř. v neveřejném zasedání.